

Aneta Dawidowicz

Narodowe Odrodzenie Polski : oblicze ideowe nacjonalistycznej partii politycznej

---

Polityka i Społeczeństwo nr 3 (12), 58-69

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Aneta Dawidowicz*

**NARODOWE ODRODZENIE POLSKI.
OBLICZE IDEOWE
NACJONALISTYCZNEJ PARTII POLITYCZNEJ**

Uwagi wstępne

Celem niniejszego tekstu jest ukazanie kształtu koncepcji ideowo-politycznych Narodowego Odrodzenia Polski, odzwierciedlających preferowany porządek wartości, stan państwa, społeczeństwa, ekonomiki. Po 1989 r. nastąpiło odrodzenie ruchów skrajnej prawicy w Polsce. Działające w III Rzeczypospolitej ugrupowania polityczne reprezentujące program narodowy i nacjonalistyczny odwoływały się do dorobku ideowo-politycznego Narodowej Demokracji oraz „potomstwa ideowego” związanego z Obozem Narodowo-Radykalnym. Czerpano z twórczości wybitnych ideologów Narodowej Demokracji: Romana Dmowskiego, Tadeusza Bieleckiego, Jędrzeja Giertycha, Feliksa Konecznego, Jana Ludwika Popławskiego, Romana Rybarskiego, Wojciecha Wasiutyńskiego. Ważne źródło inspiracji stanowiła tradycja antykomunistyczna. Oprócz źródeł o charakterze wewnętrznym istotne znaczenie zajmowały inspiracje zewnętrzne. Odwoływano się do zachodnioeuropejskiej myśli nacjonalistycznej, czerpano z dorobku skrajnego programu narodowego europejskich nacjonalistów, a zwłaszcza takich postaci, jak Roberto Fiore i Derek Holland. Inne źródło inspiracji stanowiła myśl polityczna konserwatywnych rewolucjonistów. Wyróżnikiem ugrupowań narodowych i nacjonalistycznych było znaczne zróżnicowanie pod względem ideowo-programowym i strukturalnym (Maj 2008: 113–148; Tokarz 1997; Tomaszewicz 2003).

Funkcjonowanie partii politycznych, ich cele, działania, program stanowią rezultat skomplikowanego zbioru czynników, wśród których należy wymienić otoczenie zewnętrzne i wewnętrzne funkcjonowanie danej partii (Mair, Katz 1976). W literaturze przedmiotu istnieje wiele

---

* Wydział Politologii, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, pl. Litewski 3, 20-080 Lublin, e-mail: dawidowicz.aneta@gmail.com

typologii partii politycznych (Duverger 1954; Herbut 2002). Biorąc pod uwagę kryterium ideologiczno-programowe, można wyodrębnić główne rodziny ideologiczne partii politycznych (nurty partyjne), jak np. partie konserwatywne, partie chrześcijańsko-demokratyczne, partie liberalne, partie socjaldemokratyczne, partie komunistyczne, partie regionalne, partie nacjonalistyczne, partie ekologiczne, partie agrarne (Sokół, Żmigrodzki 2008). Narodowe Odrodzenie Polski samookreśla się wprost jako ugrupowanie nacjonalistyczne, jednocześnie podkreślając, że stanowi przykład reprezentanta idei narodowej najdłużej istniejącego w Polsce współczesnej. Można uznać, że NOP stanowi przykład tzw. partii protestu, reprezentującej głębokie nastawienie antysystemowe (Herbut 1995: 34). Jako partia nacjonalistyczna NOP funkcjonuje na obrzeżu życia politycznego i nie należy do wiodących sił politycznych. NOP rozpoczęło działalność 10 listopada 1981 r. Od kwietnia 1992 r. funkcjonuje jako partia polityczna o hierarchicznej strukturze wewnętrznej. Na czele partii stoją działacze, którzy legitymują się największą aktywnością. W szeregach NOP znajdowali się przedstawiciele subkultury (kontrkultury) skinheadzkiej (Wilk 1994: 61; Morawska 1995: 6; Harlukowicz 2013: 6). NOP wydaje kilka czasopism, w tym ukazujący się od 1991 r. magazyn „Szczerbic” oraz dziennik internetowy „Nacjonalista.pl”. Redaktorem naczelnym „Szczerbca” był Mirosław Szczepan Żochowski. Od lutego 1994 r. w „Szczerbcu” swój dodatek pod nazwą „Awangarda Narodowa” miało Narodowe Odrodzenie Polski. We wrześniu 1994 r. wpływy nacjonalistów z NOP wzrosły i czasopismo stało się oficjalnym organem prasowym tego ugrupowania. Redaktorem naczelnym miesięcznika został Adam Gmurczyk. Grafika i treść pisma uległa wówczas znacznemu zradykalizowaniu. Nakład pisma wahał się między 5000 a 8000 egzemplarzy. Od roku 1999 w „Szczerbcu” funkcjonuje dział kulturalny pod nazwą „Hobbit. Narodowo-rewolucyjny dodatek kulturalny”, w którym publikowane są opowiadania, fragmenty książek, recenzje itd. (Jajecznik 2012: 251–258; Smolik 2012: 291–292).

NOP posługuje się własną, oryginalną symboliką. Od początku istnienia ugrupowanie jako główną formę swojego uczestnictwa w życiu publicznym przyjęło organizację marszów i pikiet. NOP deklaruje czynną działalność na europejskim forum nacjonalistycznym. Od lat 90. ubiegłego wieku NOP uznaje się za reprezentanta International Third Position (Międzynarodowej Trzeciej Pozycji), będącej platformą ideowej i organizacyjnej współpracy ogółu europejskich organizacji nacjonalistycznych. NOP poczytuje się także za jednego z inicjatorów Europejskiego Frontu Narodowego.

Ważną rolę w NOP pełni Adam Gmurczyk. Był on zaangażowany w rozwój struktur ideowych i organizacyjnych współczesnego ruchu

narodowo-radykalnego już w latach 80. XX w. Gmurczyk udzielał się politycznie, kierując Narodowym Odrodzeniem Polski oraz zajmując się publicystyką polityczną. Zamieszczał teksty między innymi w „Szczerbcu” i w „Nowej Sztafecie”. Jego publicystyka polityczna koncentrowała się na zagadnieniach ideowo-formacyjnych. Aktualnie Adam Gmurczyk pełni rolę prezesa i niekwestionowanego lidera NOP (Tomasiewicz 2010: 171–220). Według typologii prezentującej różne typy przywódców partii (Sokół, Żmigrodzki 2008), styl działania A. Gmurczyka przypomina model tzw. rzemieślnika, a więc osoby funkcjonującej w pojedynkę i dążącej do osobistego przejęcia wszelkich kwestii związanych z zarządzaniem partią.

Negacja demokratycznego ładu politycznego

Partie nacjonalistyczne trudno jednoznacznie umieścić na osi lewica – prawica, choć zazwyczaj sytuują się na prawym skrzydle jako tzw. skrajna prawica czy ultraprawica. Liderzy NOP w uproszczony sposób postrzegali rzeczywistość polityczną (Dawidowicz 2010: 101–112). Analiza świadectw myśli politycznej NOP potwierdza tezę, że formułowane koncepcje mają charakter ekstremalny. Partia zdecydowanie odrzucała ideę demokracji. Liderzy partii nie dążyli do zawierania kompromisów politycznych, dlatego ewentualna współpraca z podmiotami o prawicowym obliczu, a nawet reprezentującymi idee narodowe i nacjonalistyczne, była wykluczona. NOP nie aprobowało nawet programu politycznego reprezentowanego przez Ruch Narodowy, dowodząc, że jego założenia są zbieżne ze stanowiskiem Prawa i Sprawiedliwości (*Wywiad z Adamem Gmurczykiem*, online).

Analiza dokumentów programowych wytworzonych przez NOP potwierdza tezę, że istotą poglądów tej partii była negacja systemów pluralistyczno-demokratycznych. Wyliczano szereg wad ustroju demokratycznego, a wśród jego najpoważniejszych ułomności wymieniano: naruszanie podstawowych wartości moralnych, brak stabilności politycznej, brak szacunku dla człowieka traktowanego przedmiotowo jako „głos” podczas wyborów. Działacze Narodowego Odrodzenia Polski twierdzili, że ład demokratyczny: 1. uniemożliwił rządy elity narodowej; 2. doprowadził do uniformizacji życia społecznego; 3. stał się źródłem wyobcowania jednostki ludzkiej w społeczeństwie.

Idąc tym tropem, liderzy NOP kontestowali zastany ład polityczny i społeczny. Rzeczywistość po 1989 r. postrzegano jako rodzaj „nowej dyktatury” albo jako „demokratyczne bezprawie”. Wyrażano prze-

konanie, że Polska nie jest państwem suwerennym i dlatego za swój główny cel polityczny uznawano przywrócenie polskiemu państwu niepodległości i „wyrwania się z niewoli Unii Europejskiej” (*Wywiad z Adamem Gmurczykiem*, online). Równocześnie formułowano pogląd, że nie jest możliwe naprawienie aktualnie istniejących struktur państwowych, gdyż jak tłumaczono w dokumentach programowych NOP, „nie da się uratować rudery”. Postulowano budowę od podstaw nowego państwa, którego gospodarzami będą Polacy, a nie „skorumpowana klasa polityczna”. W ocenie NOP demokracja miała uniemożliwiać ochronę interesów narodowych (Sikorski 2008: 529–545). Krytyczne oceny demokracji nie przeszkadzały jednak liderom partii w podejmowaniu prób uczestnictwa w życiu politycznym. Adam Gmurczyk, niekwestionowany przywódca NOP, korzystał z biernego prawa wyborczego. Nigdy jednak nie uzyskał znaczącej liczby głosów. We wrześniu 2001 r. wystartował jako kandydat do Sejmu z ramienia koalicji Alternatywa Ruch Społeczny i zdobył wtedy 99 głosów, w lipcu 2004 r. w wyborach uzupełniających do Senatu zagłosowało na niego 412 osób. Podczas wyborów do Sejmu 25 września 2005 r. w okręgu lubelskim uzyskał 141 głosów. Jak twierdził Adam Gmurczyk, Narodowe Odrodzenie Polski dążyło do wykorzystania kolejnych demokratycznych wyborów do promocji idei nacjonalizmu (*Wywiad z Adamem Gmurczykiem*, online).

NOP krytycznie oceniało dokonujące się w Polsce przemiany związane z tworzeniem struktur państwa i nowego modelu społeczeństwa. Odrzucano istniejący ład normatywny, twierdząc, że jego zasady były niezgodne z wartościami narodowymi. Formułowano przekonanie, że wartości narodowe zostały utrwalone dzięki determinacji elity narodowej. Wyrażano opinię, że Polska przetrwała okres komunistyczny, gdyż „zachowana została duchowa więź narodowa, poczucie godności i wiara w przyszłe zwycięstwo” (Gmurczyk 1994: 3). W poglądach NOP znajdowało się przekonanie o realnej możliwości urzeczywistnienia własnej wizji ładu politycznego i społecznego. Partia uważała się za głównego depozytariusza tradycji i wartości narodowych. Tym samym deprecjonowano świadomie poważną część polskiej kultury powstałej w wyniku oddziaływania zewnętrznych wpływów, które jednoznacznie odrzucano.

Preferowany model społeczeństwa

Narodowe Odrodzenie Polski preferowało model społeczeństwa tradycyjalistycznego opartego na trwałych wartościach narodowych. Przedstawiany obraz polskiego społeczeństwa miał charakter negatywny i pesy-

mistyczny. Zmiany polityczne, gospodarcze i kulturowe dokonujące się w Polsce po 1989 r. były odrzucane. Wyrażano zaniepokojenie stanem społecznym Polski. Krytyce poddawano skłonność do stylu życia opartego na wartościach materialnych, nadmierny konsumpcjonizm, masowość kultury, postępującą atomizację społeczeństwa (Smolik 2012: 304). Oceniając negatywnie przemiany społeczne i obyczajowe, dostrzegano rozwój niepokojących zjawisk zachodzących w polskim społeczeństwie, a zwłaszcza takich, jak: rozwój przestępczości, narkomanii, pedofilii, brutalizacji zachowań publicznych.

Narodowe Odrodzenie Polski formułowało przekonanie o społecznym charakterze natury człowieka. W dokumentach programowych wielokrotnie powtarzano stwierdzenie, że człowiek jest istotą społeczną, a to znaczy, iż niemożliwy jest rozwój jednostki ludzkiej poza wspólnotą ludzi (*Zasady ideowe nacjonalizmu*, online). Niezmiennym wyróżnikiem wypowiedzi na temat istoty człowieka i jego miejsca w strukturze społecznej był postulat wszechstronnej aktywizacji jednostki ludzkiej. Potępiano bierność we wszelkich jej przejawach i formach. Jak tłumaczono w dokumentach programowych NOP: „Bierność – najgorszy wróg Cywilizacji. Najlepszą ilustracją tego zjawiska jest leżący na kanapie z paczką chipsów i pilotem do telewizora człowiek, którego złudzenie wolności wprawia w samozadowolenie. Człowiek bierny to regres, antyteza Wartości dla których nasi przodkowie poświęcali życie. Człowiek zdolny do poświęceń to rozwój, doskonalenie duchowe, gwarancja przetrwania tego co ważne. To co dajemy bezinteresownie, zawsze wraca do nas w postaci jeszcze większego dobra” (*NOP w czołówce europejskich partii*, online).

W analizowanej publicystyce politycznej szczególnie wyraźnie eksponowano znaczenie rodziny. Definiując naród, określano go mianem „rodziny rodzin”. W ocenie nacjonalistów rodzina stanowiła niezmiernie ważny fundament narodu. Rodzinę traktowano jako naczelną wartość, podstawę narodu i jego formy organizacyjnej, czyli państwa. Uważano, że tylko zdrowe, bezpieczne i dostatnie rodziny stanowią o sile całej wspólnoty narodowej. Wiele uwagi poświęcano roli rodziny w społeczeństwie. W dokumentach programowych dobitnie podkreślano prawo każdej jednostki do założenia rodziny, która jak stwierdzano, „jest dla osiągnięcia pełni życia koniecznością” (*Zasady ideowe nacjonalizmu*, online). Prawo do założenia rodziny kwalifikowano jako: 1) prawo nienaruszalne, 2) prawo równe dla wszystkich, 3) prawo naturalne. Lansowano model rodziny tradycyjnej, o strukturze hierarchicznej i patriarchalnej, opartej na „zdrowym” związku kobiety i mężczyzny. Wypowiadano przeświadczenie, że monogamiczne związki pomiędzy kobietami a mężczyznami stanowiły najlepszą podstawę dla budowania zdrowego fizycznie i spokojnego społeczeństwa.

W rozważaniach nad rodziną nieustannie pojawiała się przekonanie o konieczności utrwalenia tradycyjnego porządku etycznego. W ramach tradycyjnego modelu rodziny występował odwieczny podział ról. Zgodnie z zasadami konserwatyizmu obyczajowego, określano powinności kobiety-matki, która winna skupić się na życiu rodzinnym, stroniąc od planów realizowania się na gruncie zawodowym. Dla kobiety przewidywano jednorodne funkcje, przede wszystkim rolą kobiety było przechowywanie i przekazywanie następnym pokoleniom tradycyjnych wartości kulturowych, opieka nad rodziną. Uważano, że było to zadanie istotne, łączyło się bowiem ściśle z utrwaleniem tożsamości narodowej. Przypisanie kobietom roli matki i żony korespondowało z głoszonym przekonaniem, że równość płci nie istnieje.

Przedmiotem zainteresowania NOP były wszelkiego rodzaju patologie i dewiacje społeczne. Poglądy na temat destrukcyjnych społecznie zjawisk oceniano z punktu widzenia wspólnoty narodowej i usytuowania w niej rodziny. Przejawy patologii struktury społecznej traktowano jako bezpośredni czynnik zagrażający spójności rodziny. W trosce o wyeliminowanie postaw patologicznych zalecano rozwój i upowszechnianie kultury fizycznej, która miała przyczyniać się do prawidłowego rozwoju młodych pokoleń (*Wytyczne programowe NOP*, online).

W poglądach NOP pojawia się postulat o konieczności uporządkowania spraw bezpieczeństwa publicznego i bezpieczeństwa państwa. Uważano, że takie działania były potrzebne dla ochrony rodziny. Ochronę funkcjonowania rodziny miało zapewnić: zwiększenie nakładów na służby policyjne, przywrócenie kary śmierci za dokonanie najcięższych zbrodni, takich jak morderstwa, gwałty, handel narkotykami, udział w przestępczości zorganizowanej, działanie na rzecz likwidacji państwa polskiego i wysokich wyroków za przestępstwa przeciwko porządkowi społecznemu (*Zasady programowe NOP*, online).

Za ważny problem uważano konieczność zapewnienia zrównoważonej dynamiki przyrostu naturalnego. Ponieważ rodzinę traktowano jako podstawę funkcjonowania silnego społeczeństwa, dlatego opowiadano się przeciwko rozwiązaniom sprzyjającym ograniczeniu liczby narodzin. Za głównych twórców i propagatorów idei kontroli urodzin uważano organizacje międzynarodowe, wymieniano wśród nich: Międzynarodowy Fundusz Walutowy, UNESCO i instytucje Unii Europejskiej. Potępiano ich działalność i obwiniano o degenerację moralną społeczeństwa (*Deklaracja Trzeciej Pozycji*, online).

NOP w myśl zasad katolicyzmu zdecydowanie opowiadało się za prawnie usankcjonowaną bezwzględną ochroną życia poczętego. W myśli politycznej NOP krytyka aborcji ściśle wynikała z przekonania, że zasady katolickie powinny kształtować całościowo ustrój państwa, także

w wymiarze etycznym. W myśl powyższych postulatów podejmowano czynne działania mające na celu promocję tzw. cywilizacji życia (*NOP w czołówce europejskich partii*, online).

W wypowiedziach NOP można odnaleźć skłonność do posługiwania się językiem prowadzącym do defaworyzacji i alienacji wybranych grup społecznych. Widoczne to było zwłaszcza w poglądach na temat mniejszości seksualnych. NOP postulowało podjęcie walki z „promocją homoseksualizmu” w życiu publicznym, powołując się na zasady etyki katolickiej. Krytyka homoseksualizmu stała się jednym z wiodącym tematów podejmowanych w publicystyce politycznej i w działalności ugrupowań ekstremizmu narodowego. Piętnowano związki homoseksualne, określając je mianem patologii, dewiacji i wrogów tradycyjnego ładu społecznego (*Nacjonalizm zwycięża*, online).

Kwestie ekonomiczne

W poglądach NOP można odnaleźć krytykę modelu gospodarki rynkowej. Negowano formułę niewidzialnej „ręki rynku”. Środek harmonizowania interesów gospodarczych widziano w ustroju korporacyjnym. Sprzeciw wywoływały postulaty ekonomiczne liberalizmu. Oceniano je z punktu widzenia interesu narodowego. Krytykowano politykę neoliberalną na rzecz umiarkowanego interwencjonizmu. Koncepcję państwa „nocnego stróża” kwestionowano zarówno z powodów ideologicznych, jak i ekonomicznych. Antyliberalne postulaty łączyły się z dążeniem do przywrócenia jednostce wsparcia, którego nie zapewniał system oparty na zasadach „wolnego rynku” (Maj 2008: 138).

Negatywnie oceniano sytuację ekonomiczną Polski. Wśród najczęściej podejmowanych tematów ekonomicznych znajdowały się: kwestia zadłużenia państwa, problem bezrobocia, zagadnienie emigracji zarobkowej, sprawa rozwarstwień społecznych. Sformułowano zasadę bezwzględnego prymatu polskiej własności narodowej jako źródła bogactwa Polski i Polaków. Domagano się wprowadzenia konstytucyjnego zakazu sprzedaży dóbr narodowych: ziemi i zakładów przemysłowych w ręce obcokrajowców (Maj 2007:36).

Uznano, że własność prywatna stanowi fundament ekonomiki narodowej i jest gwarantem rozwoju narodu. Opowiadano się za niezależną gospodarką narodową, wolną od ingerencji międzynarodowego kapitału. Zwolennicy ekstremizmu narodowego podkreślali znaczenie skutków przemian politycznych i zmiany o charakterze ekonomicznym oraz pauperyzacji części polskiego społeczeństwa.

Narodowe Odrodzenie Polski wśród zasadniczych praw człowieka wymieniało prawo do własności i „rozporządzania środkami produkcji” (*Zasady ideowe NOP*, online). Domagano się przekształcenia stosunków własnościowych. Postulowano wprowadzenie zasad powszechnego uwłaszczenia oraz przeprowadzenia reprivatyzacji zagrabionego i wyprzedanego ponadnarodowym strukturom ekonomicznym majątku narodowego. W poglądach NOP ważnym postulatem było dążenie do zabezpieczenia własności prywatnej ziemi i zablokowanie procesów tzw. pegeeryzacji, polegających na niszczeniu drobnych i średnich gospodarstw rolnych, zastępowanych „fabrykami” rolniczymi (*Wytoczne programowe NOP*, online).

W myśli politycznej NOP znajdowała się krytyka ekonomicznych koncepcji opartych zarówno na zasadach ideologii komunistycznej, jak i socjalistycznej. Tłumaczono, że w powyższych systemach wyeliminowana została prywatna własność. Przedstawiając stanowisko NOP w sprawach gospodarczych, pisano: „człowiek w socjalizmie jest tylko pozbawionym wolności ekonomicznej niewolnikiem, z przyczyn bytowych zmuszanym do uległości w każdej dziedzinie życia” (*Kapitalizm to socjalizm. Stanowisko NOP w sprawach gospodarczych*, online). Równie krytycznie oceniano kapitalizm, tłumacząc, że jego konsekwencją jest koncentracja własności w rękach „garstki właścicieli konglomeratów przemysłowo-finansowych”. Poszukując własnych rozwiązań ekonomicznych, opowiadano się za dystrybucjonizmem i katolickim korporacjonizmem (*Wywiad udzielony przez prezesa Narodowego Odrodzenia Polski Adama Gmurczyka*, online).

Idea „wroga”

Osnowę myśli politycznej ugrupowań ekstremizmu narodowego stanowiło przekonanie, że życie narodu polskiego zostało zdominowane przez interesy sił wrogich Polsce. Troska o dobro i rozwój narodu powodowała głęboką nieufność wobec wszelkich sił „antynarodowych”, „obcych” i „niepolskich”. Ideologowie NOP precyzyjnie wskazywali wrogów narodu polskiego. Kontynuując tradycję endecką, zaliczano doń Żydów, Niemców, masonów, lewicowców. Szczególnie negatywnie oceniany był przez NOP syjonizm traktowany jako przejaw imperializmu żydowskiego (Dorosz 1999: 2).

Narodowe Odrodzenie Polski formułowało przekonanie, że ludzkość składa się z mozaiki różnorodnych ras i kultur (*Deklaracja Trzeciej Polecji*, online). Uważano, że polskie elity polityczne podlegały zawołowanemu wpływowi żydowskiemu: „«Jedwabne» przypieczętoowało ostatecz-

nie skundlenie klasy, która zwie się rządzącą. Potrzeba akceptacji międzynarodowego żydostwa zdaje się być w tych gremiach powszechna, co może wywołać nawet pewne rozbawienie – wiara w dominującą rolę Żydów na świecie jest widać większa wśród politycznie poprawnych, niż najbardziej zatwardziałyh wyznawców teorii konspiracji” (Gmurczyk 2001:4).

NOP szczególnie dobitnie eksponowało negatywną obecność i destrukcyjne znaczenie Żydów. Podejmując wątek żydowski, posługiwano się słownictwem agresywnym i pełnym nienawiści. Publicystyka polityczna NOP pełna była swoistego ekstremizmu językowego i werbalnej niechęci wobec Żydów. Żydów obarczano o niemal wszelkie zło, jakie na przestrzeni dziejów dotknęło Polaków. W przekonaniu NOP Żydzi byli inspiratorami wszystkich rozbiorów Polski, przyczyniali się do klęski powstań narodowych, zaś współcześnie obecność Żydów w przeróżnych sektorach życia publicznego objawiła się demoralizacją Polaków i destrukcyjnymi zjawiskami obyczajowymi (Maj 2007: 60; Smolik: 313).

Kwestie wyznaniowe

NOP należy do podmiotów politycznych reprezentujących tzw. katolicyzm tradycjonalistyczny (Lawendowski 2004: 67–74). Na łamach prasy partyjnej zalecano i propagowano wiarę i tradycję rzymskokatolicką. Lider Narodowego Odrodzenia Polski Adam Gmurczyk opowiadał się za katolicką formą polskiego nacjonalizmu. Tłumaczył, że „Katolicyzm w sposób doskonały kształtuje osobowość człowieka, przekazuje wartości, wedle których toczyć się powinno życie zarówno indywidualne, jak i zbiorowe. Nacjonalizm jest społeczną konsekwencją katolicyzmu. Pozbawiony źródła katolickiego uniwersalizmu często pozostaje jedynie odruchem, mogącym przerodzić się w polityczną dewiację” (Wywiad z Adamem Gmurczykiem, online). Utrzymywano, że społeczna nauka Kościoła katolickiego stała się podstawą prezentowanej wizji państwa i społeczeństwa. Jednocześnie przyznawano, że sprawy wiary stanowią indywidualną kwestię każdego człowieka. Publicyści dostrzegali też kryzys wewnątrz Kościoła katolickiego. Przywódca NOP negatywnie oceniał tendencje modernizacyjne w Kościele katolickim. Jako zwolennik tradycjonalizmu katolickiego Adam Gmurczyk negował katolicyzm posoborowy i model „katolicyzmu otwartego” (Wywiad z Adamem Gmurczykiem, online) Jak twierdził w jednym z wywiadów, „NOP jest formacją, której zasady wywodzą się z tradycyjnego katolicyzmu. Natomiast ocena Vaticanum II jest dokonywana przez członków naszej formacji indywidualnie, jeżeli mają taką potrzebę. Na marginesie – tra-

dycjonalizm katolicki nie ocenia posoborowego chrześcijaństwa za złe, bo chrześcijaństwo jest niezmiennie. Natomiast obawy, reakcję i sprzeciw budzą realizowane przez dziesięciolecia próby interpretowania wiary w duchu sprzecznym z Tradycją, co wyraża się między innymi poprzez próby ujęcia katolicyzmowi jego uniwersalizmu, powszechności i wyjątkowości. To dosyć szeroki temat” (*Wywiad z Adamem Gmurczykiem*, online; Strutyński 2000: 315–322).

Wnioski końcowe

W poglądach NOP dominowały sądy krytyczne i kwestionowanie istniejącego ładu społecznego i politycznego. Odrzucano system demoliberalny; miał on zostać zastąpiony ustrojem, w którym wszystkie normy publiczne byłyby zgodne z zasadami wartości chrześcijańskich. Zarówno obszar życia gospodarczego, społecznego, jak i politycznego miał zostać ukształtowany w myśl zasad chrześcijaństwa i katolicyzmu. NOP prezentowało stanowisko, że w niepodległym państwie polskim nie powinno być miejsca dla jakichkolwiek sił dążących do zniszczenia suwerenności narodu w stosunkach wewnętrznych i państwa w warunkach zewnętrznych. Uważano, że promowanie postaw patologicznych, a za takie reprezentanci partii uważali np. homoseksualizm, powinno być penalizowane i surowo karane. Przyjmowano, że istnienie jakichkolwiek formacji odwołujących się do wartości sprzecznych z normami wynikającymi z chrześcijaństwa powinno być surowo wzbronione.

W myśl rozważań zawartych w niniejszym tekście można wskazać główne cechy myśli politycznej Narodowego Odrodzenia Polski. Były to następujące wyróżniki: 1) odrzucenie demokracji i idei społeczeństwa obywatelskiego, 2) negacja realizowanego po 1989 r. modelu transformacji ustrojowej, 3) aprobata przemocy, 4) dążenie do budowy nowego ładu politycznego, 5) występowanie w myśli politycznej składników natywistycznych, 6) akceptacja integralnego katolicyzmu. Wypowiedzi NOP charakteryzował „werbalny radykalizm”. Formułując poglądy, posługiwało się specyficznym, odrębnym językiem.

NOP jako ugrupowanie reprezentujące ekstremizm narodowy było zasilane głównie przez ludzi młodych. Siła politycznego i społecznego oddziaływania NOP była jednak niewielka. Partia, dążąc do wykorzystywania wszelkich dostępnych metod, przejawiała skłonność do używania rozwiązań siłowych w celu propagowania własnych idei i poglądów. Wyraźnie preferowano metody walki pozaparlamentarnej. Prezentowaną w niniejszym tekście partię należy traktować jako pozbawioną politycznego znaczenia.

Bibliografia

- Dawidowicz A., 2010, *Dychotomiczna wizja rzeczywistości politycznej w polskiej myśli narodowej i nacjonalistycznej po 1989 roku* [w:] *Idee w procesie kształtowania współczesnej rzeczywistości polskiej. Nacjonalizm*, red. E. Maj, M. Mikołajczyk, M. Śliwa, Kraków.
- Deklaracja Trzeciej Pozycji. Dokument programowy*, Strona internetowa NOP, <http://www.nop.org.pl/deklaracja-trzeciej-pozycji/>, Deklaracja Trzeciej Pozycji (27.06.2013).
- Dorosz T., 1999, *Narodowy radykalizm wczoraj i dziś*, „Szczerebiec” nr 3–4.
- Duverger M., 1954, *Political Parties*, London – New York.
- Gmurczyk A., 1994, *Strategia walki narodowej*, „Szczerebiec” nr 12.
- Gmurczyk A., 1995, *Kadra w ruchu narodowo-radykalnym*, „Szczerebiec”, nr 4.
- Gmurczyk A., 1995, *Siła hierarchii*, „Szczerebiec”, nr 5.
- Gmurczyk A., 1999, *Zmierzch cywilizacji*, „Szczerebiec”, nr 1–2.
- Gmurczyk A., 2001, *Kartka z podróży do Grosslandu*, „Szczerebiec”, nr 4–5.
- Harłukowicz J., 2013, *Czy to się mogło zdarzyć tylko we Wrocławiu?*, „Gazeta Wrocław”, 28 VI, nr 149.
- Herbut R., *Partie ultraprawicowe a społeczeństwo w państwach Europy Zachodniej* [w:] *Studia politologiczne*, red. A. Jabłoński, K. Paszkiewicz, Wrocław 1995.
- Herbut R., *Teoria i praktyka funkcjonowania partii politycznych*, Wrocław 2002.
- Jajecznik K., 2012, *Od entuzjasty do kontestatora myśli nacjonalistycznej. Sylwetka publicystyczna Mirosława Szczepana Żochowskiego (1937–2010)* [w:] *Prasa Narodowej Demokracji. Publicyści*, t. 3, red. naukowa E. Maj, A. Dawidowicz, Lublin.
- Kapitalizm to socjalizm. Stanowisko NOP w sprawach gospodarczych*, Strona internetowa NOP, <http://www.nop.org.pl/2012/05/14/kapitalizm-to-socjalizm-stanowisko-nop-w-sprawach-gospodarczych/> (2.08.2013).
- Lewandowski M., 2004, *Na szlaku idei, Nacjonalizm Narodowego Odrodzenia Polski w świetle analizy zawartości pisma „Szczerebiec”*, Radzyń Podlaski.
- Mair P., Katz R., 1976, *The Evolution of Party Organizations in Europe. The Three Faces of Party Organization*, „American Review of Politics”, vol. 14.
- Maj C., Maj E., 2007, *Narodowe ugrupowania polityczne w Polsce 1989–2001*, Lublin.
- Maj E., 2008, *Myśl narodowa i nacjonalistyczna* [w:] *Myśl polityczna w Polsce po 1989 roku. Wybrane nurty ideowe*, red. E. Maj, A. Wójcik, Lublin.
- Morawska I., 1995, *Kiedyś odrosną nam włosy*, „Gazeta Wyborcza” 12 VIII, nr 187.
- NOP w czołówce europejskich partii broniących życia i rodziny. Dokument programowy*, Strona internetowa NOP, <http://www.nop.org.pl/2013/01/14/nop-w-czolowce-europejskich-partii-broniacych-zycia-i-rodziny/> (29.01.2013).
- Paluch F., *Katolicyzm w Państwie Narodowym*, Strona internetowa Nacjonalista.pl, <http://www.nacjonalista.pl/2013/08/03/filip-paluch-katolicyzm-w-panstwie-narodowym/> (3.08.2013).
- Sikorski T., 2008, *Miejsce antydemokratyzmu w publicystyce politycznej Narodowego Odrodzenia Polski (1992–2006)* [w:] *Narodowa Demokracja XIX–XXI wiek. Koncepcje – ludzie – działalność*, red. T. Sikorski, A. Wątor, Szczecin.
- Smolik B., 2012, *Publicystyka ideowopolityczna Adama Gmurczyka na łamach prasy i publikacji narodowo-radykalnych* [w:] *Prasa Narodowej Demokracji. Publicyści*, t. 3, red. naukowa E. Maj, A. Dawidowicz, Lublin.
- Sokół W., Żmigrodzki M., 2008, *Współczesne partie i systemy partyjne. Zagadnienia teorii i praktyki politycznej*, red. W. Sokół, M. Żmigrodzki, Lublin.

- Strutyński M., 2000, *Miejsce tradycjonalizmu katolickiego w ideologii Narodowego Odrodzenia Polski* [w:] *Religia i polityka*, red. B. Grott, Kraków.
- Tokarz G., 1997, *Ruch narodowy w Polsce w latach 1989–1997*, Wrocław.
- Tomasiewicz J., 2003, *Ugrupowania neoendeckie w III Rzeczypospolitej*, Toruń.
- Tomasiewicz J., 2010, *Narodowe Odrodzenie Polski i jego wizja „Katolickiego Państwa Narodu Polskiego” jako współczesniona wersja narodowego radykalizmu* [w:] *Różne oblicza nacjonalizmów. Polityka – Religia – Etos*, red. B. Grott, Kraków.
- Wilk E., 1994, *Krucjata łysogłowych*, Warszawa.
- Wytyczne programowe NOP, Dokument programowy*, Strona internetowa NOP, Wytyczne, <http://www.nop.org.pl/wytyczne/> (29.01.2013).
- Wywiad udzielony przez prezesa Narodowego Odrodzenia Polski Adama Gmurczyka włoskiemu projektowi medialnemu „Agenzia Italia Press”*, Strona internetowa NOP, <http://www.nop.org.pl/2013/04/17/naszym-celem-jest-europa-wolnych-narodow-wywiad-prezesa-nop-dla-wloskiej-aip/> (2.08.2013).
- Wywiad z Adamem Gmurczykiem, rozmowę przeprowadził Rafał Staniszewski*, Strona internetowa portalu Prawy.pl, <http://www.prawy.pl/z-kraju/53-wywiady10/2476-adam-gmurczyk-nie-chcemy-panstwa-proletow> (10.03.2014).
- Zasady ideowe nacjonalizmu. Dokument programowy*. Strona internetowa NOP, <http://www.nop.org.pl/zasady-ideowe-nacjonalizmu/> (29.01.2013).
- Zasady programowe NOP, Dokument programowy*. Strona internetowa NOP, *Zasady programowe NOP* <http://www.nop.org.pl/zasady-programowe/> (29.01.2014).

THE NATIONAL REBIRTH OF POLAND (NOP). THE IDEOLOGICAL FACE OF A NATIONALISTIC POLITICAL PARTY

Abstract

Within the views of the National Rebirth of Poland, critical judgements and the questioning of the existing socio-political order have prevailed. The liberal democratic system has been rejected, to be replaced by a regime in which all social norms are in accordance with Christian values. Both the area of economic and social, as well as political, life are to be shaped according to principles stemming from Christianity and Catholicism. The NOP propounds the view that in the independent Polish state there should be no room for any forces seeking to destroy national sovereignty in terms of internal relations, and the state in terms of external relations.

Key words: nationalism, political thought, nation, anti-democratism.